

COMPENSAȚII MORALE ȘI FINANCIARE PENTRU SUPRAVIEȚUITORII ORFELINATELOR

VIȘINEL COSTEL BĂLAN *
MARIA ROTH**

Abstract:

Researchers' interest in the experiences of survivors from orphanages in Romania has grown considerably, emphasizing the profound impact these institutions had on abandoned children and, by extension, on society. Beyond the social challenges, this issue is closely intertwined with social policies and national legislation, having deep historical and cultural significance. Individual memory plays a crucial role in reconstructing the past and advancing social justice, with recent studies focusing on the psychological traumas endured by survivors after 1960, as well as the ways in which they shape their identities and reintegrate into society.

Efforts to uncover the traumas of the past are crucial not only for supporting survivors but also for educating society on the importance of upholding children's rights. Romania has a moral obligation to confront its past with clarity in order to promote restorative justice and ensure a more equitable and responsible future for all generations. These initiatives can contribute to the social and emotional reintegration of those affected, restoring their dignity and providing them with a new opportunity in life.

Keywords: survivors of child protection institutions, restorative justice, childhood violence traumas Museum of Abandonment, moral compensations, financial compensations

Résumé :

L'intérêt des chercheurs pour la mémoire des survivants des orphelinats roumains s'est considérablement accru, soulignant l'impact profond de ces institutions sur les enfants abandonnés et, implicitement, sur la société. Au-delà des questions sociales, ce thème est étroitement lié aux politiques sociales et à la législation nationale, ayant des racines historiques et culturelles importantes. La mémoire individuelle s'avère essentielle pour reconstruire le passé et promouvoir la justice sociale. Les recherches récentes se concentrent sur le traumatisme psychologique vécu par les survivants après 1960, ainsi que sur la manière dont ils façonnent leur identité et s'intègrent dans la société.

Les efforts visant à mettre en lumière les traumatismes du passé sont essentiels non seulement pour soutenir les survivants, mais aussi pour éduquer la société sur l'importance du respect des droits des enfants. La Roumanie a le devoir moral de regarder son passé avec clarté afin de promouvoir une justice réparatrice et d'assurer un avenir plus juste et plus responsable pour toutes les générations. Ces initiatives peuvent contribuer à la réintégration sociale et émotionnelle des personnes touchées, en leur redonnant leur dignité et en leur donnant une nouvelle chance dans la vie.

Mots-clés : survivants des institutions de protection de l'enfance, justice réparatrice, traumatismes liés à la violence infantile, Musée de l'abandon, compensations morales, compensations

În ultimul deceniu, se observă un număr tot mai crescut de cercetători care s-au dedicat studiului memoriei supraviețuitorilor orfelinatelor din România. Această preocupare reflectă o conștientizare tot mai profundă a impactului pe care leagănele/ căminele spital/ orfelinatele/

* 2022 – 2023 – vicepreședinte, cu rang de Subsecretar de Stat la Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, office@visinelbalan.ro.

** Profesor emerit, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj, maria.roth@ubbcluj.ro.

casele de copii l-au avut asupra copiilor abandonati și, implicit, asupra societății în ansamblu. Problema îngrijirii copiilor abandonati nu este doar o problemă socială, ci și una care face parte din complexul mozaic al politicilor sociale și al legislației naționale, având rădăcini istorice și culturale semnificative.

În acest sens, memoria individuală joacă un rol în reconstrucția trecutului și în promovarea justiției sociale. Cercetările recente au început să exploreze traumele trăite de supraviețuitorii orfelinatelor din România după anul 1960, dar și modalitățile prin care supraviețuitorii reușesc să-și expună experiențele, conturându-și astfel identitatea și integrarea în societate. Această direcție de cercetare este esențială, nu doar pentru a înțelege efectele pe termen lung ale orfelinatelor, ci și pentru a contribui la dezvoltarea unor politici sociale mai empatică și eficiente, axate pe sprijinul celor care au experimentat abandonul în copilărie.

Context

Prin Decretul Regal nr. 1845/22.08.1936, cu privire la organizarea Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale¹ s-a propus înființarea a treisprezece centre de ocrotire a copiilor cu vârsta de la 0 la 16 ani în diferite puncte geografice ale țării, inclusiv la București. Cinci dintre aceste centre erau deja înființate în anii 1902 – 1903, conform Legilor VIII și XXI din 1901. Acestea funcționau în Arad, Cluj, Oradea Mare, Târgu Mureș și Timișoara.

Un aspect important subliniat în cadrul Conferinței pentru studiul problemei ocrotirii copiilor² din 1942, organizată de Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale, a fost recunoașterea problemelor grave cu care se confruntau azilurile și orfelinatele de la acea vreme. Participanții la conferință au determinat că aceste instituții nu numai că nu ofereau un mediu propice dezvoltării fizice, ci constituiau „morminte pentru sufletul copiilor” care trăiau în ele. Această formulare poetică, însă cutremurătoare, ilustrează profunditatea suferinței trăite de copii în sistemul de protecție socială al acelei perioade. În plus, s-a propus că soluția optimă pentru ocrotirea copiilor separați de familie să fie plasarea lor în familii de plasament, abordare care rămâne un deziderat actual pe agenda națională.

Cu toate acestea, regimul comunist a dus la o exacerbare a problemelor sociale, declanșată în 1966, prin Decretul 770, care reglementa întreruperea de sarcină și anula Decretul 463/1957³, rezultând într-o creștere alarmantă a numărului orfanilor. Politica pronatalistă, combinată cu sărăcia extremă, a condus la centralizarea națională a copiilor, culminând cu înființarea unor leagăne, cămine spital și case de copii. Aceste instituții, în ciuda gestionării predominante de către medici, nu au reușit să ofere un mediu favorabil dezvoltării emoționale a copiilor, ceea ce a afectat grav bunăstarea acestora. La începutul anilor 1990, România se confrunta cu o realitate sumbră, având peste 170.000⁴ de copii instituționalizați, ceea ce a dus la scurgerea unor informații și difuzarea unor imagini cutremurătoare despre condițiile de trai din aceste centre. Aceste imagini dezvăluie copii legați de paturi, copii înghesuți într-o singură încăpere, copii cu dizabilități, bolnavi de SIDA, condiții precare de igienă, medicație excesivă și lipsa de îngrijire adecvată. Deși aceste

¹ Extras din Cuvântări și Rapoarte publicat de Ministerul Sănătății și Ocrotirii Sociale la editura întreprinderile Eminescu S.A., București, 1942, pag. 24 – 92.

² Ministerul Sănătății și Ocrotirii Sociale a publicat în Cuvântări și Rapoarte, Editura întreprinderile Eminescu S.A., București, 1942, pag. 24 – 92.

³ Decretul nr. 463/1957 privind încuviințarea întreruperilor de sarcină, în vigoare de la 30 septembrie 1957 până la 30 octombrie 1966, fiind abrogat și înlocuit prin Decret 770/1966. Publicat în Buletinul Oficial nr. 26 din 30 septembrie 1957. Formă aplicabilă la 30 octombrie 1966.

⁴ După HALF WAY HOME: Romania's Abandoned Children Ten Years After the Revolution, 2001, Raport al Ambasadorului SUA în România James C. Rosapepe.

situații nu erau obligatoriu reprezentative pentru toate centrele, unele dintre acele imagini proveneau din instituțiile pentru copii considerați „irecuperabili”⁵.

Raportat la perioada contemporană, trebuie remarcat faptul că în anii comunismului, sistemul de asistență socială era marcat de neglijență și absența unei înțelegeri globale a nevoilor copiilor (Roth et al., 2019⁶). Reformele din domeniu, deși necesare, s-au derulat extrem de lent și adesea cu dificultăți majore. Abuzurile fizice și psihice erau frecvente, iar lacunele structurale din legea 3/1970, în vigoare până în 1997 (înlocuirea ei cu Ordonanța de Urgență 26/1997), au propulsat un număr mare de probleme semnificative, inclusiv lipsa de personal și abuzuri sistematice.

Imagini apărute după Revoluție putem găsi în presa audiovizuală⁷ și există nenumărate mărturii cu privire la fenomenul abandonului și a condițiilor de trai în centrele din perioada comunistă⁸ (dar și de la începutul anilor '90) care arată faptul că situația copiilor abandonati era departe de a fi în concordanță cu drepturile copilului și cu nevoile lor de protecție. Pe lângă aceste mărturii, există rapoarte și documente care arată faptul că abuzul și violența erau prezente în instituțiile comuniste de protecție a copiilor, adică centrele mamut. În plus, abandonul nu reprezenta, așa cum am menționat anterior, o ultimă variantă pe care să o aleagă părinții.

Acțiuni legislative

În decembrie 2023, la Senat s-a înregistrat o propunere legislativă având ca obiect acordarea unor drepturi persoanelor care au trăit experiența de a fi ocrotite pentru o perioadă din viața lor în leagănele de copii, casele de copii sau căminele spital din România în perioada 1947-1997⁹. În momentul de față, acest proiect legislativ a fost respins în urma votului din Senat și stagnează la Camera Deputaților, for decizional în acest proces. În susținerea inițiativei legislative, în februarie 2024, Asociația Vocea Copiilor Abandonați a demarat o inițiativă importantă prin lansarea unei platforme¹⁰ dedicate colectării mărturiilor supraviețuitorilor orfelinatelor din România. Această acțiune vizează nu doar recunoașterea experiențelor traumatizante trăite de supraviețuitorii ocrotirii în instituțiile de protecția copilului din perioada 1947-1997, dar și promovarea unei conștientizări mai profunde asupra impactului pe care sistemul de îngrijire a copiilor l-a avut pe parcursul decadelor. Platforma servește ca un spațiu sigur pentru ca foștii rezidenți ai orfelinatelor, care au crescut în perioada 1947-1997, să își împărtășească poveștile și să noteze momentele care le-au marcat viețile.

Prin intermediul acestor mărturii, Asociația urmărește să aducă la lumină realitățile dure și adesea uitate ale acelor ani, contribuind astfel la o mai bună înțelegere a contextului sociocultural și istoric din acea perioadă. Aceste fragmente de viață nu sunt doar simple relatări, ci instrumente valoroase de educație și sensibilizare, ce pot influența discuțiile

⁵ După G.-E. Petrescu, op. cit, p. 134-135.

⁶ Roth, M., Antal, I., Dávid-Kacsó, Á., László-Bodrogi, É., & Mureșan, A. (2018). Violence and Trauma in the Romanian Residential Child Protection, *Revista de Asistență Socială* 3, 33-52.

⁷ A se vedea Adevăruri despre trecut: „Dragă mamă” - dramele din casele de copii comuniste (@TVR1), disponibil la adresa https://www.youtube.com/watch?v=HWtksC8QDw4&ab_channel=TVR.

⁸ A se vedea cu titlu de exemplu: articol Revista DOR Copii lui Ceaușescu, <https://www.dor.ro/dor-18-copiii-lui-ceausescu/>, articol The Guardian referitor la Visinel Balan, „Ceausescu's children” <https://www.theguardian.com/news/audio/2015/jun/08/romania>, articol cu privire la Daniel Rucăreanu, disponibil la <https://viitorulromaniei.ro/2019/07/12/povestea-lui-daniel-rucareanu-de-la-casa-de-copii-in-secretariatul-general-al-guvernului-romaniei/>.

⁹ Propunerea legislativă nr. 758/2023 a fost înregistrată de senatorii Ambrozie Irineu Darău și Marius Andrei Miftode.

¹⁰ <https://voceacopiilor.ro/construim-prima-baza-de-date-cu-supravietuitorii-orfelinatelor-din-romania/>.

contemporane despre drepturile copilului și despre necesitatea unei reforme în sistemul de îngrijire socială.

În contextul blocajului pe inițiativa de lege mai sus amintită, organizația Vocea Copiilor Abandonați¹¹ a inițiat o serie de discuții cu deputata Laura Vicol, președinta Comisiei juridice de disciplină și imunități din Camera Deputaților, cu scopul de a debloca propunerea legislativă susținută de cei doi senatori. După multiple discuții și negocieri, s-a concretizat o nouă inițiativă legislativă, înregistrată la Senat sub numărul 469/18.09.2024.¹² Această propunere se concentrează pe acordarea unor drepturi persoanelor care au trăit în casele de copii din România între anii 1966 și 1997, reprezentând un pas important în recunoașterea și sprijinirea acestui grup vulnerabil.

În cele ce urmează vă supunem atenției câteva dintre cele 250 de povești ale supraviețuitorilor orfelinatelor din România¹³:

„Prima parte a copilăriei (clasele primare) a fost cea mai grea. Regimul era asemănător cu al unei închisori semideschise. Abuzurile și bătăile celor mai mari erau la ordinea zilei. După aceea, datorită unui director cu suflet mare (Topa Nicolae) situația s-a îmbunătățit și cu mari eforturi am reușit să fac ceva în viață. Dar eu cred că peste 50% din foștii mei colegi nu au putut să treacă peste copilăria de acolo și au clacat. Traumele se resimt și la această vârstă. Cel mai grav lucru a fost lipsa suportului emoțional.” – bărbat, 68 ani, Brăila (abandonat în 1956 într-un centru de copii).

„Cu greu o pot numi o copilărie. Ce se întâmpla acolo era mai degrabă o armată pentru copii, un combinat. Imediat după moartea tatălui meu, eu și sora mea am rămas singuri. Aveam 7 ani, iar mama murise când aveam un an. Și un unchi de-al mamei, care devenise tutorele nostru, ne-a azvârlit, după doar câteva zile de la înmormântare, în cel mai mare orfelinat din țară, la Târgu-Ocna. Imaginați-vă: pe 23 februarie era ziua mea de naștere, pe 24 februarie a murit tatăl meu. La scurt timp, pe 3 martie, am fost dus în acel orfelinat, iar a doua zi, pe 4 martie, a fost cutremurul din '77. Am simțit cutremurul în orfelinat.” – bărbat, 54 ani, Bacău (abandonat în 1970 într-un centru de copii).

„Cred că animalele au avut și au un tratament net superior nouă copiilor fără nume.” – bărbat, 48 ani, Maramureș (abandonat în 1976 într-un centru de copii).

„Și astăzi trăirile acelor vremuri, ororile pe care mi-a fost dat să le trăiesc (bătăi, foamete, frig, mizerie, teamă, spaimă, frică, incertitudine, lipsa oricăror perspective și limitarea oricăror orizonturi, amenințări, privațiuni de tot felul, uneori instituirea unui regim de carceră doar pentru greșeli sau abateri „disciplinare”), îmi bântuie și astăzi sufletul. Deși astăzi consider că sunt un om realizat – absolvent de studii superioare, inspector într-o instituție respectabilă, iar în regim part-time, redactor la o publicație de istorie și cultură – nu voi putea să uit vreodată ceea ce a marcat irevocabil existența mea pentru mulți ani.” – bărbat, 47 ani, Iași (abandonat în 1977 într-un centru de copii).

„Mai rău ca în închisoare. Bătută, umilită, violată, marginalizată.” – femeie, 45 ani, Brașov (abandonată în 1979 într-un centru de copii).

¹¹ Prin reprezentantul acesteia Vișinel Costel Bălan, coordonator.

¹² Inițiativa legislativă înregistrată de Deputat Laura Vicol la Senat, cu numărul 469/18.09.2024

¹³ A fost realizată o bază de date cu supraviețuitorii orfelinatelor din România, persoane care au ales să se înregistreze și să-și spună povestea, <https://voceacopiilor.ro/construim-prima-baza-de-date-cu-supravietuitorii-orfelinatelor-din-romania/>. Totodată, în cadrul campaniei #AmReușit au fost realizate 13 interviuri video cu o parte dintre supraviețuitori, <https://www.youtube.com/playlist?list=PLIEhqIG85V6ZgkbitLNJhUSJs9jtf49UX>. Adrian D., Ana M. CIOBANU, Vișinel BALAN, Virgil Ghe. BALAN, *EȘECUL POST-INSTITUȚIONALIZARE*, editura Hecate, 2016.

„Când eram mică ne lega de pat, dar le-am arătat celorlalți copii cum sa scoată zăbrelele de la pătuț” – femeie, 27 ani, Bistrița Năsăud (abandonată în 1996 într-un centru de copii).

„A trecut mult timp de atunci. Acuma sunt bunic și mă bucur de ai noștri copii și nepoți, mai ales îmi doresc să nu ducă viața pe care noi am îndurat-o în casa de copii. De prin clasa a 4-a ne ducea la plantat de puieți de brad pe toate ciclurile Munților Bârgăului. La recoltat struguri la Lechința, la cireșe și mere la Stațiunea experimentală Dumitra. Bătaia era la ordinea zilei. Profesorii, educatorii, îngrijitorii și băieții și fetele mai mari - aproape în fiecare zi o încasai. Aproape în fiecare lună erau evadări din școală, mă refer în timpul școlii.” – bărbat, 64 ani, Bistrița Năsăud (abandonat în 1960 într-un centru de copii).

„E greu să punctezi diferitele tratamente aplicate la acea vreme, venite din partea educatorilor sau profesorilor pentru că toți erau copii la indigou , Copilăria noastră era din punctul lor de vedere o sarcină de supraveghere și nicidecum o latură educativă, chiar dacă au fost profesori sau învățători. Pentru simplu fapt că răspundeai neîntrebat sau comentai era deja pregătit bățul, bâta, linia, sau alt obiect contondent care să ți se aplice unde se nimerea... problema cea mai gravă era la o parte din salariați, dar ce era mai grav era la cei cu care am conviețuit, care ar fi trebuit să ne fie frați de suferință și eram supuși la toate nenorocirile care nici prin cap nu o să-ți treacă. Am fost dat afară din casa de copii pentru că nu mai puteam să merg la școală din cauza absențelor și ,, vagabondând prin gări și parcurile orașului, câțiva ani mai târziu m-am angajat să pot supraviețui, bineînțeles dormind tot prin gări și parcuri. La 3 ani distanță după terminarea armatei m-au angajat în aceeași casă de copii unde am crescut, ca supraveghetor de noapte, și de aici lucrurile ușor, ușor au început să se schimbe, pentru ca ce am trăit eu să nu se mai repete. Anii au trecut, am terminat și studiile liceale. După 10 ani am reușit să termin și o facultate de arte plastice în Iași și în prezent încă mai lucrez cu copii din centre de plasament și din asistență maternală fiind terapeut ocupațional.” – bărbat, 52 ani, Vaslui (abandonat în 1972 într-un centru de copii).

„Cea mai dureroasă experiență, deși nu neapărat pentru Vișinel, este cea legată de făcut pipi în pat. Era lucrul pentru care se primea cea mai severă bătaie. A primit și el de câteva ori, dar acele câteva ori i-au fost atât de suficiente încât nu i-a mai trebuit și s-a lecut repede. Însă, alți colegi de-ai lui, unii dintre ei chiar cu probleme fizice, au suferit foarte mult din cauza asta.” – extras din lucrarea lui Mușat Mihail¹⁴.

Problema protecției copiilor aflați în îngrijire instituțională a devenit o preocupare majoră în România, din cauza abuzurilor și încălcărilor drepturilor acestora. În acest sens, a fost realizat un studiu¹⁵ pentru a evalua opinia angajaților din sistemul de protecție a copilului cu privire la acordarea de scuze publice victimelor abuzurilor instituționale. Astfel, după analizarea răspunsurilor primite de la respondenți, studiul a conchis că mai mult de jumătate dintre aceștia (54,9%) nu consideră că victimele abuzurilor instituționale în sistemul de protecție a copilului ar trebui să primească scuze publice. De asemenea, controalele efectuate pentru a identifica diferențe între persoanele cu diferite poziții în cadrul sistemului au arătat că opinia persoanelor aflate la conducere nu diferă semnificativ de opinia întregului eșantion, cu doar 42,5% în favoarea scuzelor publice și 57% împotriva acestora.

Această atitudine este îngrijorătoare, având în vedere amploarea abuzurilor și încălcările grave ale drepturilor copiilor aflați în îngrijire instituțională care au avut loc în perioada comunistă dar și în perioada de după 1989, înainte de adoptarea primei reforme a protecției copiilor din anul 1997. În acest context, este important să se înțeleagă că acordarea

¹⁴ Lucrare nepublicată încă.

¹⁵ M. Roth, É. László, I. Antal, Á. Dávid-Kacsó, D. Călian, Atitudinea angajaților din sistemul de protecție a copilului față de violența împotriva copiilor aflați în îngrijire instituțională, în „Principii versus practici în sistemul de protecție a copilului”, ed. Maria Roth, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2019, p. 46.

de scuze publice poate reprezenta un prim pas în recunoașterea responsabilității autorităților românești din perioada menționată pentru vătămările suferite de către beneficiarii de atunci ai sistemului de protecție a copiilor din România. Scuzele publice sunt un pas important pe calea justiției restaurative și trebuie înțelese ca mod de abordare alternativă la sistemul tradițional de justiție penală, ca prim pas în repararea nedreptății suferite și a relațiilor dintre victime, făptuitori și comunități. De asemenea, ele ar fi un imbold puternic pentru evitarea unor astfel de comportamente din partea personalului de îngrijire din sistemul de protecție a copilului.

Studiul coordonat de Roth (2019)¹⁶ relevă faptul că există o opoziție semnificativă în rândul angajaților din sistemul de protecție a copilului față de acordarea de scuze publice în cazul victimelor abuzurilor instituționale. Acest fapt este îngrijorător, mai ales având în vedere abuzurile cu care s-au confruntat generații întregi în cadrul centrelor existente atât în perioada comunistă, cât și până la adoptarea legislației actuale. În lumina abuzurilor grave semnalate în acest domeniu în România, este important ca angajații să înțeleagă importanța acestui gest și să ia măsuri concrete pentru a îmbunătăți protecția și tratamentul copiilor aflați în îngrijire instituțională.

Eforturile depuse în explorarea traumelor experiențelor din leagănele de copii sunt susținute de lucrări relevante, precum cea semnată de Mariela Neagu¹⁷, care prezintă 40 de povești de viață ale celor care au suportat condițiile din aceste instituții. Această carte reprezintă o resursă valoroasă, contribuind la înțelegerea complexității traumei trăite de copiii din orfelinate și subliniind necesitatea de a continua advocacy-ul pentru sprijinul supraviețuitorilor.

Ana Maria Ciobanu¹⁸ afirmă că „România are o obligație morală astăzi. Lucrurile au fost cum au fost în anii '90 când eram o țară izolată și post-conflict. E ca și cum ții pe cineva închis cu anii și apoi îi dai drumul și te aștepti să se comporte normal. Dar astăzi, una dintre datoriile pe care le are România este să își privească lucid trecutul și să aibă o formă de justiție restaurativă care este atât de importantă.” Ana Maria Ciobanu subliniază responsabilitatea morală pe care România o are în prezent, argumentând că țara noastră trebuie să-și revizuiască istoria cu luciditate și să adopte o formă de justiție restaurativă. Această abordare este esențială pentru a recunoaște suferințele celor afectați și pentru a promova un proces de reconciliere, care să contribuie nu doar la vindecarea individuală, ci și la consolidarea unei societăți mai echitabile și mai responsabile.

Acordarea de compensații

Având în vedere capacitatea limitată a copiilor de a cunoaște posibilitatea de a depune o plângere împotriva unui adult care a comis acte de violență împotriva lor, abuzurile suferite de copiii instituționalizați rămân adesea nesesizate. Pentru rele tratamente suferite, menționate de supraviețuitorii intervievați în cercetarea de față, dar și în numeroase cercetări anterioare (Dumitrana, 1998; Stativa și colaboratorii, 2002; Bratianu și Roșca, 2005; Zeanah et al., 2005; Gavrilovici și Groza, 2007; Onica-Chipea, Stanciu and Chipea, 2008; Porumb (Ciobriș), 2010; Câmpean, Constantin, Mihalache, 2010; Rus et al., 2013; Rus et al., 2016;

¹⁶ M. Roth (Ed.) Principii și practici privind copiii instituționalizați (Romanian) (Principles and Practices regarding Institutionalized Children), Presa Universitară Clujeană, 2019.

¹⁷ dr. Mariela Neagu, cercetător la Universitatea din Oxford, fost Secretar de Stat la Autoritatea Națională pentru protecția Drepturilor Copilului și Adopție, 2007 - 2009. Lucrarea de doctorat a fost publicată în limba engleză și în limba română. Sub numele de „40 de istorii de viață din leagănele de copii”, Editura Presa Universitară Clujeană, 2024.

¹⁸ Ana Maria Ciobanu, jurnalistă și trainer de storytelling. A documentat și scris pentru revista DoR despre experiența orfelinatelor din România, colaborează cu Muzeul Abandonului, realizează scenariul și montajul podcastului *Pe urmele abandonului*. Predă un seminar de jurnalism narativ la Facultatea de Jurnalism, Universitatea București.

Bejenaru și Tucker, 2014; Roth et al., 2019, Neagu, 2024)¹⁹, agresorii victimelor abuzurilor din instituții nu au fost acționați în judecată. La rândul lor, victimele nu au avut prilejul să primească compensații, nici morale, nici financiare, așa cum s-a întâmplat în multe alte țări, unde asociații sau reprezentanți ai persoanelor care au suferit abuzuri în perioade istorice premergătoare au obținut în instanțe recunoașterea abuzurilor instituționale, scuze oficiale în numele autorităților publice și chiar anumite compensații materiale pentru traumele suferite (Sköld, 2013²⁰; Daly²¹, 2017).

În ultimele decenii au fost numeroase procese răsunătoare în țări precum Canada, Australia, Norvegia și Irlanda în care supraviețuitori ai abuzurilor instituționale au dat în judecată autoritățile pentru abuzurile suferite. Guvernele din peste 15 țări au prezentat scuze publice pentru violența din epoci istorice anterioare, din instituții rezidențiale de îngrijire a copiilor, publice sau private, inclusiv confesionale (Roth et. Al., 2019²²). În unele dintre

¹⁹ Bejenaru, A., Tucker, A. (2014). Voices of Youth from Romanian Residential Care Homes about Rights and Participation. In *Child & Family Welfare*. 95-113. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

Brătianu, I., Roșca, C., (2005). *Copilul instituționalizat între protecție și abuz*. Iași: Editura Lumen

Câmpean, C., Constantin, P., Mihalache, E. (2010). *Resources and needs in the social integration of children and youth from child protection residential services*. Iași: Fondul Român de Dezvoltare Socială (Romanian Developmental Social Funds). Research Report project ACTIN, <http://www.crips.ro/doc/rfactin.pdf>, accessed 18 March 2018. Dumitrana, M. (1998). *Copilul instituționalizat* [The institutionalized child]. Bucharest: Editura Didactică și Pedagogică.

Gavrilovici, O., Groza V. (2007). Violence in Romanian Institutionalised Children. Incidence, prevalence and trauma associated with exposure to violence in Romanian institutionalized children. *International Journal of Child and Family Welfare*, 3-4, 125-138.

Neagu, M. (2017). *Young adults' perspectives on their experiences of different types of placement in Romania* (PhD thesis). University of Oxford. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:d1fe5a7a-bcbb-4482-b9f1-298904bf776d>, accessed 6 May, 2018.

Onica-Chipea, L., Stanciu, S., Chipea, I. F. (2008). *Efectele instituționalizării asupra copiilor din România* [Effects of institutionalization on children in Romania]. http://www.upsc.md/wp-content/uploads/2017/03/cer_pub_ppsas_nr_13_-2008.pdf, accessed 23 March 2018.

Porumb (Ciobriș), E-M. (2010). *Traietorii de viață ale tinerilor care au crescut în centre de plasament*. [Life-course trajectories for young people out of residential care]. Babeș-Bolyai University, Cluj Napoca. Doctoral thesis.

Rus, A. V., Stativa, E., Pennings, J.S., Cross, D.R., Ekas N., Purvis, K. B., Parris S. R. (2013). Severe punishment of children by staff in Romanian placement centers for school-aged children: Effects of child and institutional characteristics. *Child Abuse & Neglect*, ISSN 0145-2134, Volume 37, Issue 12, December 2013, 1152-1162.

Rus, A., Stativa, E., Butterfield, M., Pennings, J., Parris, S., Burcea, G. W. (2016). Peer Exploitation: Findings from a Romanian Nationally Representative Sample of Children Living in Long-Term Residential Centres. *Child Abuse Review*, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/car.2464/pdf>. accessed 23 March 2018.

Stativa, E., Anghelescu, C., Palicari, G., Stanescu, A., Nanu, R. (2002). *Child Abuse in Residential Care Institutions in Romania*. Bucharest: Extrem Group

Zeanah, C. H., Smyke, A. T., Koga, S. F. M., Carlson, E. (2005). Core Group Attachment in institutionalized and non-institutionalized Romanian children. *Child Development*, 76, 1015-1028

²⁰ Sköld, J. (2013) Historical Abuse—A Contemporary Issue: Compiling Inquiries into Abuse and Neglect of Children in Out-of-Home Care Worldwide, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol 14, 5-23,

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14043858.2013.771907?src=recsys&journalCode=scri20>, accessed 2 02.2019.

²¹ Daly, C (2017) Redress for Historical Institutional Abuse of Children, In Antje Deckert and Rick Sarre (eds.) *Australian and New Zealand Handbook of Criminology, Crime, and Justice*. London: Palgrave Macmillan, pp. 449-466.

²² Roth, M., Antal I., Dávid-Kacsó A., László E. (2019). Forms, Impact and Consequences of Violence against Children in Romanian Child Protection Settings (2019) In: M. Reis and M. S. Isidório, (Eds) *Human Rights for Children and Youth: Sociocultural Differentiation, Resistance and Unity Sociological Studies of Children and Youth*, Volume 24, Emerald Publishing Limited All rights of reproduction in any form reserved, doi:10.1108/S1537-466120190000024001, pp. 99-132

acestea (Australia, Austria, Belgia, Canada, Germania, Islanda, Irlanda, Noua Zeelandă, Olanda, Norvegia Suedia, Scoția, Elevația și unele state din SUA), au fost acordate scheme de compensare pentru persoanele care au supraviețuit relexor tratamente instituționale (Daly; Sköld, 2018).

Ignorând suferințele din copilărie ale persoanelor crescute în căminele spital/ leagăne/ case de copii și centre de plasament rămâi complice la abuz. România, Bulgaria, Rusia, Ucraina, Belarus, precum și alte state din fosta Uniune Sovietică, nu au urmat calea recunoașterii relexor tratamente și a responsabilității autorităților, respectiv a despăgubirii supraviețuitorilor, ignorând inclusiv nevoile de tratament pentru traumele rezultate.

În România, Asociația Justice Initiative Romania²³ a estimat faptul că „cel puțin 500.000 de copii au trecut prin instituțiile de protecție în ultimii 75 ani, lăsând în urmă dosare sociale nerezolvate și un număr foarte mare de oameni traumatizați”. Culegând mărturii și organizând evenimente, asociația a militat pentru investigarea și recunoașterea abuzurilor din instituțiile rezidențiale, în special din cele pentru copiii cu afecțiuni neuropsihice. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICMER) a dezvăluit ororile din căminele-spital ale României, unde au decedat mii de copii catalogați ca având grade severe de handicap (de ex. căminul-spital Plătărești, la 20 de km. de București²⁴). IICMER a adunat informații și a transmis către parchet documentația privind decesele din Spitalele pentru Copii Neuropsihici Cronici anterioare anului 1990, anul schimbării regimului politic în România (de ex., cazul căminului-spital din Siret²⁵) și a obținut acceptarea plângerii penale, în ciuda refuzului inițial al acestuia pe motiv de demers netemeinic.

Tentativele de a readuce în atenția cetățenilor amintirea atrocităților împotriva copiilor abandonați de familiile lor înainte de 1990 și în anii care au urmat schimbării regimului politic au condus la un efort colectiv public-privat de înființare a Muzeului Abandonului²⁶. Asociația Q-Arts²⁷ a realizat o expunere inovatoare a experiențelor trăite de copiii abandonați în căminele-spital, prin intermediul proiectului Muzeul Abandonului. Acest muzeu-forum, digital și participativ, și-a propus să cartografieze cultura abandonului și să ofere o narațiune istorică asupra fenomenului abandonului și instituționalizării copiilor în România. Muzeul Abandonului servește ca un spațiu de reflecție și conștientizare, unde experiențele personale ale supraviețuitorilor se îmbină cu cercetările academice, creând astfel o platformă integrată de discuție. Această inițiativă nu doar documentează traumele și dificultățile întâmpinate de copiii abandonați, dar și facilitează un dialog important între societate, istorie și memorie colectivă. Recunoașterea ororilor comise în sistemul de protecție a copiilor împotriva beneficiarilor cu sau fără boli neuropsihice, și a responsabilității regimului comunist care le-a tolerat, are o semnificație simbolică, însemnând că în viitor violențele împotriva copiilor aflați în îngrijire instituțională nu vor mai fi ascunse și că cei care le-au comis vor fi trași la răspundere.

²³ <https://justice-initiative.eu/abuse-in-romania/>

²⁴ Căminul spital Plătărești, <https://investigatoria.ro/2023/12/14/tragediile-comunismului-programul-de-ucidere-sistematica-a-copii-din-caminele-spital-ale-regimului-ceausescu-sute-de-minori-au-fost-tinuti-in-conditii-insalubre-subnutriti-subdezvoltati-batu/>.

²⁵ Căminul spital Siret, documentat de IICMER, <https://www.iicmer.ro/carusel-stiri/2024/breaking-news-curtea-de-apel-bucuresti-a-admis-solicitarea-iicmer-cu-exceptia-de-neconstitutionalitate-in-dosarul-privind-victimele-copii-din-caminul-spital-de-la-siret-din-timpul-regimului-comunist/>.

²⁶ Muzeul Abandonului este un proiect de tip muzeu-forum digital și participativ, prin care se încearcă maparea culturii abandonului și redarea unei narațiuni istorice a fenomenului abandonului copiilor în România, <https://muzeulabandonului.ro/>.

²⁷ Asociația Q-Arts a fost înființată în 2021 cu scopul de a dezvolta proiectul Muzeul Abandonului.

Concluzie

Asigurarea unor compensații morale și financiare pentru supraviețuitorii orfelinatelor reprezintă un pas în confirmarea suferințelor și nedreptăților îndurate de aceștia, reflectând o recunoaștere formală a suferințelor inutile și a consecințelor pe termen lung ale traiului în leagăne/ cămine spital/ case de copii/ centre de plasament. Aceste măsuri contribuie nu doar la ameliorarea condițiilor materiale ale supraviețuitorilor, dar și la restabilirea demnității acestora, favorizând creșterea șanselor de reintegrare socială și emoțională.

Bibliografie:

- Adevăruri despre trecut: „Dragă mamă” - dramele din casele de copii comuniste (TVR1), https://www.youtube.com/watch?v=HWtksC8QDw4&ab_channel=TVR
- Adrian D., Ana M. CIOBANU, Vișinel BALAN, Virgil Ghe. BALAN, *EȘECUL POST-INSTITUȚIONALIZARE*, editura Hecate, 2016
- Articol Revista DOR, Copii lui Ceaușescu, <https://www.dor.ro/dor-18-copiii-lui-ceausescu/>
- Articol The Guardian, „Ceausescu’s children” <https://www.theguardian.com/news/audio/2015/jun/08/romania>
- Bejenaru, A., Tucker, A. (2014). Voices of Youth from Romanian Residential Care Homes about Rights and Participation. In *Child & Family Welfare*. 95-113. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing
- Brătianu, I., Roșca, C., (2005). *Copilul instituționalizat între protecție și abuz*. Iași, Editura Lumen
- Câmpean, C., Constantin, P., Mihalache, E. (2010). *Resources and needs in the social integration of children and youth from child protection residential services*. Iași: Fondul Român de Dezvoltare Socială
- Cuvântări și Rapoarte, publicat de Ministerul Sănătății și Ocrotirii Sociale, editura întreprinderile Eminescu S.A., București, 1942, pag. 24 – 92
- Daly, C (2017) Redress for Historical Institutional Abuse of Children, In Antje Deckert and Rick Sarre (eds.) *Australian and New Zealand Handbook of Criminology, Crime, and Justice*. Londra, Palgrave Macmillan, pp. 449-466
- Decretul nr. 463/1957 privind încuviințarea întreruperilor de sarcină, publicat în Buletinul Oficial nr. 26 din 30 septembrie 1957
- Dumitrana, M. (1998). *Copilul instituționalizat*, București, Editura Didactică și Pedagogică
- Gavrilovici, O., Groza V. (2007). Violence in Romanian Institutionalised Children. Incidence, prevalence and trauma associated with exposure to violence in Romanian institutionalized children. *International Journal of Child and Family Welfare*, 3-4, 125-138
- <https://www.iicmer.ro/carusel-stiri/2024/breaking-news-curtea-de-apel-bucuresti-a-admis-solicitarea-iicmer-cu-exceptia-de-neconstitutionalitate-in-dosarul-privind-victimele-copii-din-caminul-spital-de-la-siret-din-timpul-regimului-comunist/>
- <https://investigatoria.ro/2023/12/14/tragediile-comunismului-programul-de-ucidere-sistematica-a-copiilor-din-caminele-spital-ale-regimului-ceausescu-sute-de-minori-au-fost-tinuti-in-conditii-insalubre-subnutriti-subdezvoltati-batu/>
- <https://justice-initiative.eu/abuse-in-romania/>
- <https://muzeulabandonului.ro/>
- <https://viitorulromaniei.ro/2019/07/12/povestea-lui-daniel-rucareanu-de-la-casa-de-copii-in-secretariatul-general-al-guvernului-romaniei/>

- <https://voceacopiilor.ro/construim-prima-baza-de-date-cu-supravietuitorii-orfelinelor-din-romania/>
- <https://www.youtube.com/playlist?list=PLIEhqIG85V6ZgkbitLNJhUSJs9jtf49UX>
- Neagu M., „40 de istorii de viață din leagănele de copii”, Editura Presa Universitară Clujeană, 2024
- Neagu, M. (2017). *Young adults' perspectives on their experiences of different types of placement in Romania*, University of Oxford. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:d1fe5a7a-bcbb-4482-b9f1-298904bf776d>
- Onica-Chipea, L., Stanciu, S., Chipea, I. F. (2008). *Efectele instituționalizării asupra copiilor din România*, http://www.upsc.md/wp-content/uploads/2017/03/cer_public_ppsas_nr_13_-2008.pdf
- Petrescu, G.-E., op. cit, p. 134-135
- Porumb (Ciobriș), E-M. (2010). *Traietorii de viață ale tinerilor care au crescut în centre de plasament*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca
- Propunerea legislativă nr. 758/2023
- Raport al Ambasadorului SUA în România James C. Rosapepe. HALF WAY HOME: Romania's Abandoned Children Ten Years After the Revolution, 2001
- Research Report project ACTIN, <http://www.crips.ro/doc/rfactin.pdf>
- Roth, M., Antal, I., Dávid-Kacsó, Á., László-Bodrogi, É., & Mureșan, A. (2018), Violence and Trauma in the Romanian Residential Child Protection, *Revista de Asistență Socială* 3, 33-52
- Roth, M., Antal I., Dávid-Kacsó A., László E. (2019). Forms, Impact and Consequences of Violence against Children in Romanian Child Protection Settings (2019), M. Reis and M. S. Isidório, (Ed.) *Human Rights for Children and Youth: Sociocultural Differentiation, Resistance and Unity Sociological Studies of Children and Youth*, Volum 24, Emerald Publishing, pp. 99-132
- Roth M., É. László, I. Antal, Á. Dávid-Kacsó, D. Călian, „Principii versus practici în sistemul de protecție a copilului”, Ed. Presa Universitară Clujeană, 2019, p. 46
- Roth M. (Ed.), *Principii și practici privind copiii instituționalizați (Principles and Practices regarding Institutionalized Children)*, Presa Universitară Clujeană, 2019
- Rus, A., Stativa, E., Butterfield, M., Pennings, J., Parris, S., Burcea, G, W. (2016). Peer Exploitation: Findings from a Romanian Nationally Representative Sample of Children Living in Long-Term Residential Centres. *Child Abuse Review*, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/car.2464/pdf>. accesat 23 March 2018
- Rus, A. V., Stativa, E., Pennings, J.S., Cross, D.R., Ekas N., Purvis, K. B., Parris S. R. (2013). Severe punishment of children by staff in Romanian placement centers for school-aged children: Effects of child and institutional characteristics. *Child Abuse & Neglect*, Volum 37, Issue 12, 1152-1162
- Sköld, J. (2013) Historical Abuse—A Contemporary Issue: Compiling Inquiries into Abuse and Neglect of Children in Out-of-Home Care Worldwide, *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, vol 14, 5-23, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14043858.2013.771907?src=recsys&journalCode=scri20>
- Stativa, E., Anghelescu, C., Palicari, G., Stanescu, A., Nanu, R. (2002). *Child Abuse in Residential Care Institutions in Romania*. București, Extrem Group
- Zeanah, C. H., Smyke, A. T., Koga, S. F. M., Carlson, E. (2005). Core Group Attachment in institutionalized and non-institutionalized Romanian children. *Child Development*, 76, 1015-1028